

BEATA STYPUŁKOWSKA
CZĘSTOCHOWA

KATECHEZA BIBLIJNA MŁODZIEŻY W SZKOLE I PARAFII

1. Uwagi wstępne

Katecheza biblijna realizowana jest na wszystkich stopniach katechezy, począwszy od katechezy ewangelizacyjnej¹, przez katechezę wtajemniczającą² i mistagogiczną³, a skończywszy na katechezie stałej⁴.

Problematyka niniejszego artykułu koncentruje się wokół katechetycznej formacji biblijnej, a w szczególności dotyczy katechezy młodzieży. Z katechezą biblijną możemy mieć do czynienia w ramach lekcji religii oraz katechetycznych spotkań w parafii, a zatem w różnych formach katechezy. Pojedyncza katecheza biblijna realizowana w ramach nauki religii jest elementem formacji biblijnej, zaplanowanej w sposób systematyczny i uporządkowany na cały okres nauki szkolnej. Formy katechezy parafialnej mogą być również usystematyzowane, jak również okazjonalne, co

¹ Na temat katechezy ewangelizacyjnej oraz wzajemnych relacji między ewangelizacją a katechezą zob.: P. Tomasik, *Ewangelizacja – katecheza – nauczanie religii w szkole. Wyjaśnienie podstawowych terminów*, w: *Ewangelizować czy katechizować?*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2001, s. 23-51; A. Offmański, *Model katechezy ewangelizacyjnej w dokumentach Kościoła*, w: *Ewangelizować czy katechizować?*, dz. cyt., s. 53-72; J. Neumann, *Dlaczego katecheza ewangelizacyjna?* w: *Ewangelizować czy katechizować?*, dz. cyt., s. 133-143; J. Kochel, *Katecheza ewangelizacyjna w nauczaniu pastoralnym Carlo Maria Kard. Martinięgo*, Opole 1999 s. 99-176; P. Tomasik, *Katecheza w misji ewangelizacyjnej Kościoła*, „Katecheta” 42 (1998) nr 6-7, s. 9-18; A. Offmański, *Katecheza jako ewangelizacja. Ewangelizacyjna funkcja katechezy*, „Horyzonty wiary” 7 (1996), nr 3, s. 9-20; P. Nonis, *Ewangelizacja a katecheza*, w: *Nowa ewangelizacja. Kolekcja Communio nr 8*, Poznań 1993, s. 96-100; R. Murawski, *Ewangelizacyjny charakter katechezy*, „Ateneum Kapłańskie” 84 (1992) nr 2, s. 181-193; S. Łabendowicz, *Katecheza w służbie ewangelizacji*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 36 (1989), z. 6, s. 129-145.

² Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji (DOK)*, Poznań 1997, n. 63-68.

³ Na temat katechezy mistagogicznej zob. K. Misiaszek, *Mistagogia w katechezie*, w: *Mistagogia a duchowość*, red. A. Żądło, Katowice: Księgarnia św. Jacka 2004, s. 81-90. Ten sam artykuł został opublikowany w: *Funkcja inicjacyjna katechezy w Kościele współczesnym*, red. K. Kantowski, Szczecin 2007, s. 67-80 oraz dostępny jest na stronie internetowej http://www.opoka.org.pl/biblioteka/TA/TAK/km_mistagogia_wk.html (03.03.2014).

⁴ DOK, n. 51 i 69-71.

należy do specyfiki duszpasterstwa parafialnego, gdzie nie wszystko jest tak sformalizowane jak podczas nauki w szkole.

W niniejszym artykule po ogólnych uwagach dotyczących katechezy biblijnej oraz katechezy wtajemniczającej i mistagogicznej skoncentrowano się na treściach biblijnych katechezy młodzieży realizowanej w szkole i parafii oraz katechetycznych metodach biblijnych.

2. Treści kształcenia katechezy biblijnej

Dyrektorium ogólne o katechizacji wskazuje, że: „Pogłębienie w poznaniu wiary oświeca po chrześcijańsku życie ludzkie, umacnia życie wiary oraz uzdalnia do uzasadnienia jej w świecie. Przekazanie *Symbolu wiary*, streszczenia Pisma Świętego i wiary Kościoła, wyraża realizację tego zadania”⁵. W dokumencie tym mowa jest o streszczeniu Pisma Świętego, bez podania bliższych wskazówek. W *Dyrektorium katechetycznym Kościoła Katolickiego w Polsce* podano ogólnie, że zadanie rozwijania poznania wiary dokonuje się przez poznanie Tradycji i Pisma Świętego⁶. Podczas lekcji religii uczeń zapoznaje się głównie z treścią Ewangelii oraz historią biblijną⁷. Dyrektoria katechetyczne wyjaśniają, że historia biblijna opowiadana przez katechezę składa się z trzech etapów: Starego Testamentu, życia Jezusa Chrystusa i czasu Kościoła⁸. W założeniach katechetycznych w odniesieniu do dzieci i młodzieży nie ma mowy o zapoznaniu uczniów w sposób systematyczny ze wszystkimi księgami biblijnymi, ani nawet w całości z Nowym Testamentem. Uczeń może ukończyć edukację szkolną, nie przeczytawszy w całości Pisma Świętego. Ten szkolny brak można uzupełnić przez katechezę parafialną dorosłych.

Należy jednak pamiętać, że nauczanie wiary jest ściśle związane z Objawieniem, które jest historią relacji między Bogiem a człowiekiem⁹. Wśród zadań katechezy wymienia się rozwijanie poznania wiary¹⁰. Zadanie to ma umożliwić uczniom poznanie i rozumienie całej prawdy o Bożym planie zbawienia poprzez zgłębianie Tradycji i Pisma Świętego¹¹. Wiare należy poznawać jako obietnicę, perspektywę i wyzwanie¹². Wiara jest relacją całej osoby ludzkiej do Boga. Nauczania wiary nie można

⁵ DOK, n. 85.

⁶ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła Katolickiego w Polsce* (PDK), Kraków 2001, n. 24. Polski dokument katechetyczny powołuje się w tym miejscu na DOK, n. 85 i 95-96.

⁷ Na temat szkolnego nauczania zob.: B. Stypułkowska, *Elementy biblijne w Dyrektorium katechetycznych oraz Podstawie programowej z uwzględnieniem Programu nauczania*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” XLI (2013), s. 151-167.

⁸ DOK, n. 108; PDK, n. 60.

⁹ M. Majewski, *Spotkania katechezy z teologią*, Kraków 1995, s. 7.

¹⁰ DOK, n. 85; PDK, n. 24.

¹¹ Z. Marek, *Podstawy i założenia katechetyki fundamentalnej*, Kraków 2007, s. 103; DOK 85; PDK 24.
¹² M. Majewski, *Spotkania katechezy z teologią*, dz. cyt., s. 8.

redukować do przekazu prawd religijnych¹³. Dlatego w tej perspektywie katecheza biblijna ma wymiar egzystencjalny. Treść ksiąg biblijnych będzie przekazywana w odniesieniu do osobistej relacji ucznia z Bogiem. Historia biblijna jest historią zbawienia, historią relacji między Bogiem a człowiekiem. Pismo Święte czytane jako słowo Boże ma wymiar obietnicy, perspektywy i wyzwania. Jest księgą wiary. Czytanie Pisma Świętego wzmacnia i rozwija wiarę człowieka. Katecheza biblijna nie może ograniczać się do przekazu wiadomości odnoszących się do Pisma Świętego. Winna uczyć czytania Pisma Świętego jako słowa Bożego.

W zakres materiału kształcenia odnośnie do katechezy biblijnej mogą wchodzić trzy elementy: treść ksiąg biblijnych, zasady interpretacyjne tekstów biblijnych oraz katechetyczne metody biblijne. Wszystkie te elementy ukierunkowane są na przekazanie uczniowi wiedzy, umiejętności i narzędzi umożliwiających spotkanie z Chrystusem obecnym w słowie Bożym. Czytanie Pisma Świętego może być formą spotkania z Chrystusem¹⁴. Wiążą się z tym słowa św. Hieronima: „Nieznajomość Pisma Świętego jest nieznajomością Chrystusa”¹⁵. Rozważanie i systematyczne studiowanie Pisma Świętego ma doprowadzać do tajemnicy Chrystusa¹⁶, obecnego w Kościele¹⁷, aby Go naśladować¹⁸. Znajomość treści ksiąg biblijnych można osiągnąć najpełniej przez ich lekturę. Wymaga to samodzielnej pracy ucznia, bowiem nie sposób jest przeczytać w ramach spotkań katechetycznych całe Pismo Święte. Poznanie zasad interpretacyjnych Pisma Świętego i nauczenie się ich stosowania winno dokonywać się w ramach lekcji religii i katechezy parafialnej. Istotne tu będzie podejście do tekstu biblijnego jako do słowa Bożego. Katechetyczne metody biblijne zostaną przyswojone przez uczniów w ramach ich stosowania. W katechezie parafialnej jest możliwość stosowania odrębnych metod, służących medytacji i modlitwie. Zrozumienie treści poszczególnych ksiąg biblijnych osiągamy dzięki uwzględnianiu zasad interpretacyjnych (historyczno-literackich oraz teologicznych)¹⁹, które związane są z katechetycznymi metodami biblijnymi. Zasady interpretacyjne oraz metody biblijne służą zrozumieniu poszczególnych fragmentów i całych ksiąg biblijnych w ich sensie dosłownym i duchowym. Do uzyskania potrzebnej wiedzy biblijnej

¹³ Tamże.

¹⁴ G. Kusz, *Katecheza jako głoszenie Słowa Bożego*, w: *Katecheza w służbie Słowa Bożego. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Biskupowi Gerardowi Kuszowi z okazji 70. rocznicy urodzin, 40-lecia pracy naukowej i 25-lecia sakry biskupiej*, red. J. Kochel, Opole 2009, s. 51.

¹⁵ Przytacza te słowa Sobór w Konstytucji dogmatycznej o Objawieniu Bożym *Dei verbum* (DV), n. 25, wzywając wiernych, a zwłaszcza tych, którzy głoszą słowo, aby przyłgnęli do Biblii.

¹⁶ DV 24.

¹⁷ Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, n. 7.

¹⁸ Sobór Watykański II, Dekret o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes divinitus*, n. 24.

¹⁹ B. Stypułkowska, *Teoretyczne i praktyczne założenia przygotowania katechetów do poprawnej interpretacji tekstów biblijnych z uwzględnieniem form samokształcenia kierowanego*, Kraków 1999, s. 77-95; Taż, *Dlaczego dydaktyka biblijna jest konieczna w formacji katechetycznej?*, CzST (1999) z. 27, s. 255-269; o samych zasadach historyczno-literackich zob. także: Taż, *Dydaktyka biblijna w formacji katechetycznej*, „Horyzonty wiary” 12 (2001) nr 1, s. 74-83.

potrzebne jest nie tylko zapamiętanie i zrozumienie poszczególnych zasad interpretacyjnych, ale i umiejętność ich stosowania. Katecheta winien dbać o to, by uczniowie w ramach lekcji religii poznali zasady historyczno-literackie i teologiczne oraz nabyli umiejętności posługiwania się nimi do rozumienia i poprawnej interpretacji nieznanym sobie tekstów biblijnych. Przy interpretacji tekstów biblijnych wskazane jest korzystanie z komentarzy, introdukcji, słowników i encyklopedii. Na lekcji religii uczeń powinien mieć z nimi kontakt i winien się uczyć z nich korzystać. Ten cel nie zostanie osiągnięty w przeciągu roku szkolnego. Podobnie będzie przy nauce katechetycznych metod biblijnych. Wdrażanie uczniów do stosowania poszczególnych metod winno być rozłożone w czasie, odbywać się w sposób uporządkowany, ale i zarazem różnorodny.

Zasady i metody mają charakter służebny wobec tekstów biblijnych. Pierwszorzędnym celem jest czytanie i rozumienie tekstów biblijnych, a nie poznawanie zasad i metod. Katecheta zatem winien troszczyć się o przekazanie katechizowanemu pełnego orędzia biblijnego. W przygotowaniu uczniów do poprawnego rozumienia tekstów biblijnych podczas ich samodzielnej lektury największe znaczenie ma praca z egzemplarzami Pisma Świętego w czasie lekcji religii i katechezy parafialnej. Jeżeli w ramach spotkań katechetycznych uczniowie będą mieć okazję do odszukiwania potrzebnych fragmentów, będą stosowali różne katechetyczne metody biblijne i zapoznają się z podstawowymi wiadomościami introdukcji biblijnej, wówczas zdobędą konieczne przygotowanie do tego, by samodzielnie w domu powracać do tekstów czytanych podczas katechezy lub liturgii, a na wyższym etapie rozpocząć codzienne studium biblijne. Wypisy biblijne zamieszczone w podręcznikach dla ucznia nie przygotowują katechizowanych do tego zadania.

Katechetyczna formacja biblijna obejmuje całe Pismo Święte. Podczas spotkań katechetycznych katechizowany winien mieć kontakt z wszystkimi rodzajami ksiąg występujących zarówno w Starym, jak i Nowym Testamencie. Co więcej, winien być przygotowany do odbioru i poprawnego zrozumienia przesłania każdej księgi biblijnej. W ramach lekcji religii powinien nabrać biegłości w interpretowaniu ksiąg biblijnych w sposób zgodny z zasadami historyczno-literackimi oraz teologicznymi. Umiejętności zdobyte w szkole będą mogły być utrwalane i rozwijane w ramach katechezy parafialnej dla młodzieży, a później katechezy dorosłych. Poznawanie treści biblijnych z kolei ma służyć egzystencjalnemu spotkaniu z Bogiem, obecnym w swoim słowie. Niezmiernie ważnym czynnikiem w formacji biblijnej jest osoba katechety. Katecheta winien być człowiekiem „żyjącym z Biblią”, aby z własnego doświadczenia znał trudności pojawiające się przy lekturze Pisma Świętego, aby potrafił także stosować różnorodne katechetyczne metody biblijne i wykorzystywał swoje umiejętności przygotowując konspekt katechetyczny. Wtedy jego wskazówki i rady udzielane uczniom będą miały charakter praktyczny, a katecheza stanie się dla uczniów prawdziwym wprowadzeniem w świat Biblii.

Przekaz treści biblijnych w parafii może mieć charakter liturgiczny półciągły, kursoryczny (ciągły) oraz tematyczny. Z przekazem treści o charakterze liturgicznym mamy do czynienia najczęściej podczas homilii oraz w czasie spotkań studyjnych grup lektorskich, gdy omawiane są fragmenty przeznaczone do czytania podczas liturgii słowa. Z przekazem treści o charakterze kursorycznym mamy do czynienia wówczas, gdy w jakiejś grupie czytane są i omawiane poszczególne księgi biblijne w sposób kursoryczny. Z przekazem treści o charakterze tematycznym mamy do czynienia wówczas, gdy omawiane jest wybrane zagadnienie występujące w Biblii. Charakter tematyczny zachowany będzie również wtedy, gdy dana grupa zapoznawana jest z wybranymi fragmentami, np. róże różańcowe mogą być zapoznawane z perykopami biblijnymi dotyczącymi tajemnic różańcowych.

W katechezie ewangelizacyjnej, również dla osób dorosłych, głównymi treściami katechezy biblijnej będzie Osoba Jezusa Chrystusa przedstawiana w Ewangeliach. Przekaz treści będzie miał charakter tematyczny. W katechezie wtajemniczającej głównymi treściami katechezy biblijnej będą teksty przybliżające rzeczywistość sakramentu chrztu, bierzmowania i Eucharystii oraz historia biblijna na kanwie Starego i Nowego Testamentu. Przekaz treści również będzie miał charakter tematyczny. W katechezie mistagogicznej głównymi tematami katechezy biblijnej będą treści przekazywane podczas liturgii słowa niedzielnych i powszednich Mszy świętych. Przekaz treści będzie miał charakter liturgiczny. W katechezie stałej głównymi treściami katechezy biblijnej będzie orędzie poszczególnych ksiąg biblijnych czytanych w sposób ciągły. Przekaz treści będzie miał charakter kursoryczny. Na wszystkich stopniach katechezy aktualne będą informacje związane z zasadami interpretacyjnymi Pisma Świętego, które umożliwią katechizowanym samodzielną lekturę Biblii.

3. Katecheza wtajemniczająca

Katecheza jest szczególnym i właściwym miejscem dla wtajemniczenia chrześcijańskiego²⁰. Katecheza wtajemniczająca związana jest ściśle z sakramentami wtajemniczenia chrześcijańskiego: chrztem, bierzmowaniem i Eucharystią²¹. Przez chrzest człowiek zostaje włączony do ludu Bożego, staje się nowym stworzeniem i zostaje nazwany synem Bożym i jest nim rzeczywiście. W sakramencie bierzmowania tym dokładniej upodabnia się do Chrystusa i napełnia się Duchem Świętym, aby nieść światu świadectwo o Bogu. Uczestnicząc natomiast w zgromadzeniu eucharystycznym i przyjmując Ciało i Krew Chrystusa człowiek otrzymuje życie wieczne i wyraża jedność ludu Bożego, a ofiarując siebie wraz z Chrystusem ma udział w powszechnej Ofierze, którą jest cała społeczność odkupionych²².

²⁰ DOK, n. 52; PDK, n. 51.

²¹ LG 11; DOK, n. 66.

²² OCWD, n. 2.

Dla osób uczestniczących w katechezie wtajemniczającej głównymi treściami katechezy biblijnej powinny być zatem teksty przybliżające rzeczywistość sakramentu chrztu, bierzmowania i Eucharystii oraz historia biblijna na kanwie Starego i Nowego Testamentu²³.

W przypadku osób dorosłych sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego udzielane są podczas jednej liturgii po uprzednim przygotowaniu katechumena²⁴, gdyż sakramenty wtajemniczenia są udziałem w jednym misterium zbawienia²⁵. W odniesieniu do katechizacji dzieci i młodzieży sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego są rozłożone w czasie. Chrzest zwykle jest udzielany w niemowlęctwie, Eucharystia na pierwszym etapie edukacyjnym, bierzmowanie zaś na trzecim etapie edukacyjnym²⁶. W Podstawie programowej i Programie nauczania religii dla szkoły podstawowej wymieniono wśród celów katechetycznych wprowadzenie w rozumienie sakramentów Eucharystii oraz pokuty i pojednania, a także sposoby uczestniczenia w liturgii, zwłaszcza Mszy świętej²⁷. W Podstawie programowej i Programie nauczania religii dla gimnazjum jako jeden z pięciu celów katechetycznych wymieniono przygotowanie do sakramentu bierzmowania²⁸. Uczeń ma rozwijać świadomość chrztu nie jako jednorazowego wydarzenia z przeszłości, ale jako proces obejmujący całe życie. Bierzmowanie ma rozumieć jako dopełnienie chrztu oraz istotny etap inicjacji chrześcijańskiej, który prowadzi do pogłębionego przeżywania Eucharystii (udziału we Mszy Świętej i adoracji)²⁹. Przygotowanie do sakramentu bierzmowania jest zadaniem zarówno katechezy parafialnej, jak i lekcji religii w szkole³⁰.

4. Katecheza mistagogiczna

Dyrektorium ogólne o katechizacji omawiając formację katechumenalną wskazuje na katechezę mistagogiczną, która jest etapem następującym po przyjęciu sakramentów wtajemniczenia, pomagającym w wewnętrznym przeżyciu tych sakramen-

²³ *Dyrektorium ogólne o katechizacji* zaznacza, że w epoce Ojców Kościoła formacja katechumenalna realizowała się m.in. przez katechezę biblijną, skoncentrowaną na opowiadaniu historii zbawienia – DOK, n. 89.

²⁴ OCWD, n. 27-36.

²⁵ Cz. Krakowiak, *Katechumenat chrzcielny dorosłych w Kościele posoborowym*, Lublin 2003, s. 278.

²⁶ W niektórych diecezjach sakrament bierzmowania udzielany jest młodzieży w pierwszej klasie szkoły ponadgimnazjalnej, a więc na czwartym etapie edukacyjnym. *Podstawa programowa Kościoła katolickiego w Polsce* idąc za wskazaniem II Synodu Plenarnego podaje trzecią klasę gimnazjum jako czas odpowiedni do przyjęcia przez młodzież sakramentu bierzmowania – PDK, n. 107.

²⁷ Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła Katolickiego w Polsce* (PP), Kraków 2010, s. 28; Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach* (PN), Kraków 2010, s. 33-34.

²⁸ PP, n. 52; PN, s. 108.

²⁹ Tamże.

³⁰ J. Szpet, *Inicjacja chrześcijańska w katechezie młodzieży gimnazjalnej*, w: *Katecheza. Rodzina, parafia i szkoła*, tom 4: *Katecheza w gimnazjum*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2006, s. 24.

tów i we włączenie się do wspólnoty³¹. Również *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych* okres mistagogii, czyli pogłębionego wtajemniczenia, sytuują po otrzymaniu przez wierzącego sakramentów wtajemniczenia. Wówczas cała wspólnota razem z nowo ochrzczonymi przez rozważanie Ewangelii, uczestnictwo w Eucharystii i uczynki miłosierdzia postępuje w głębszym poznaniu misterium paschalnego i usiłuje coraz lepiej urzeczywistniać je w praktyce życia³².

Katecheza mistagogiczna jest ściśle związana z katechezą wtajemniczenia, będąc jej naturalną kontynuacją, ale także i wypełnieniem³³. W odniesieniu do katechezy dzieci i młodzieży katecheza mistagogiczna powinna być prowadzona na czwartym etapie edukacyjnym, czyli dla młodzieży szkół ponadgimnazjalnych.

5. Katecheza młodzieży gimnazjalnej

5.1. Treści biblijne na trzecim etapie edukacyjnym realizowane w szkole

Oprócz konkretnych perykop biblijnych na trzecim etapie edukacyjnym proponowane są również treści dotyczące samej księgi Pisma Świętego³⁴, liturgii słowa³⁵ oraz biblijnych obrazów Kościoła³⁶.

Perykopy biblijne proponowane są zarówno ze Starego, jak i Nowego Testamentu. Treści biblijne nawiązujące do Starego Testamentu dotyczą przedstawienia podstawowych wydarzeń z prehistorii biblijnej, takich jak stworzenie świata i człowieka, potop, wieża Babel³⁷ oraz wydarzenia należące do starotestamentalnej historii zbawienia w porządku chronologicznym: patriarchowie, wędrówka do Ziemi Obiecanej, epoka sędziów, pierwsi królowie, podzielone królestwo, niewola babilońska, powstanie machabejskie, sytuacja Izraela przed narodzeniem Chrystusa. Wśród biblijnych postaci wymieniono patriarchów, Mojżesza, Jozuego, Samuela, Saula, Dawida, Jonatana, Salomona, braci machabejskich, proroków: Eliasza, Izajasza, Jeremiasza³⁸, Jezusa i Łazarza³⁹, Maryję⁴⁰. W Programie nauczania zasugerowano zapoznanie się z księgami mądrościowymi: Księgą Koheleta, Księgą Hioba i Księgą Pieśni nad pieśniami⁴¹. Wśród treści starotestamentalnych widnieje Dekalog, na podstawie którego

³¹ DOK, n. 89.

³² *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych. Dostosowane do zwyczajów diecezji polskich* (OCWD), Katowice 1988, n. 37.

³³ K. Misiaszek, *Mistagogia w katechezie*, w: *Funkcja inicjacyjna katechezy w Kościele współczesnym*, dz. cyt., s. 70.

³⁴ PP, s. 53, 56; PN, s. 111.

³⁵ PP, s. 54.

³⁶ PP, s. 56.

³⁷ PN, s. 111.

³⁸ PP, s. 53; PN, s. 112-113, 122, 123.

³⁹ PN, s. 123.

⁴⁰ PN, s. 113.

⁴¹ PN, s. 112.

uczeń ma scharakteryzować obowiązki wynikające z poszczególnych przykazań Bożych⁴² oraz zapowiedzi mesjańskie⁴³.

W odniesieniu do Nowego Testamentu uczeń ma poznać specyfikę i orędzie poszczególnych Ewangelii⁴⁴, a na tej podstawie fakty z życia i działalności Jezusa Chrystusa w porządku chronologicznym⁴⁵. W centrum nauczania Chrystusa znajduje się również Osiem Błogosławieństw⁴⁶ oraz nauka z Kazania na Górze⁴⁷. Uczeń poznaje Modlitwę Pańską i zapoznaje się z tekstami dotyczącymi modlitwy Jezusa⁴⁸. Wśród treści nowotestamentalnych wymieniono Zesłanie Ducha Świętego, pierwszą wspólnotę chrześcijańską, św. Piotra i św. Pawła⁴⁹.

Na trzecim etapie edukacyjnym zaproponowane są również treści biblijne, które mogą odnosić się zarówno do Starego i Nowego Testamentu. Dotyczy to naśladowania postaci biblijnych w wyznawaniu wiary⁵⁰.

5.2. Treści biblijne na trzecim etapie edukacyjnym realizowane w parafii

5.2.1. Katecheza parafialna klas gimnazjalnych

W *Dyrektorium katechetycznym Kościoła katolickiego w Polsce* zwrócono uwagę, że katecheza młodzieży gimnazjalnej wiąże się z wyznaniem i rozumieniem wiary, co powinno stanowić program spotkań katechetycznych, przygotowujących do przyjęcia sakramentu bierzmowania. Spotkania katechetyczne powinny mieć charakter celebracji. Należy przedstawiać poszczególne sakramenty Kościoła i wynikające z nich zadania młodych⁵¹. Dokument katechetyczny przypomina, że zgodnie z zaleceniami II Synodu Plenarnego sakrament bierzmowania winien być udzielany młodzieży uczęszczającej do klas trzecich gimnazjum⁵².

Dla trzeciego etapu *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* podaje, że program działań katechetycznych uwzględnia: środowisko formacji we własnej parafii; budynek kościelny lub parafialny; czas przez cały okres gimnazjum przynajmniej raz w miesiącu; osoby odpowiedzialne za formację: księża, katecheci, animatorzy z ruchów młodzieżowych; formy: spotkania ogólne, celebracje

⁴² PP, s. 55; PN, s. 113, 123-124.

⁴³ PN, s. 125.

⁴⁴ PP, s. 53; PN, s. 114.

⁴⁵ PP, s. 54; PN, s. 113, 120.

⁴⁶ PP, s. 55; PN, s. 122.

⁴⁷ PN, s. 113.

⁴⁸ PP, s. 56; PN, s. 131, 132.

⁴⁹ PP, s. 56; PN, s. 115.

⁵⁰ PP, s. 58.

⁵¹ PDK, n. 107.

⁵² Tamże; *II Polski Synod Plenarny (1991-1999). Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II*, n. 112.

w kościele, spotkania w małych grupach⁵³ oraz treści skorelowane z treściami nauki w szkole⁵⁴.

W Programie nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach odnośnie do trzeciego etapu edukacyjnego przewidziano po osiem spotkań w każdej klasie realizowanych w ramach duszpasterstwa w parafii⁵⁵. W uwagach dotyczących współpracy środowisk wychowawczych przy parafii powtórzono dosłownie zalecenia z Podstawy programowej⁵⁶.

Zestawienie informacji na temat przygotowania młodzieży do sakramentu bierzmowania w diecezjach polskich pokazuje różnorodność i bogactwo praktycznych rozwiązań w poszczególnych diecezjach⁵⁷. Często wykorzystywane są materiały ośrodka krakowskiego zatytułowane *Wypłyn na głębię*⁵⁸. Materiały te składają się z dwóch podręczników metodycznych⁵⁹, które są poszerzone o zeszyt zawierający celebracje liturgiczne i konferencje dla rodziców i świadków bierzmowania⁶⁰, materiały pomocnicze dla katechety do powielania⁶¹ oraz refleksje dla katechizowanych⁶². W odniesieniu do treści biblijnych dotyczących sakramentu bierzmowania w katechezach parafialnych przewidziano wykorzystanie tekstu z Dziejów Apostolskich (Dz 2, 1-13) opowiadającego o Zesłaniu Ducha Świętego⁶³, następnie fragmentu z Pierwszego Listu do Koryntian (1 Kor 12) mówiącego o darach duchowych, czyli charyzmatach⁶⁴. W formacji katechetycznej przewidziano też katechezę i celebrację związaną z odnowieniem chrztu świętego⁶⁵ oraz katechezę przybliżającą kandyda-

⁵³ W *Dyrektorium katechetycznym Kościoła katolickiego w Polsce* wymienione czynniki odniesiono ogólnie do katechezy dzieci i młodzieży w parafii, a nie tylko dla poziomu gimnazjalnego – PDK, n. 107.

⁵⁴ PP, s. 68-69.

⁵⁵ PN, s. 138.

⁵⁶ PP, s. 68-69; PN, s. 137-138.

⁵⁷ T. Panuś, *Duszpasterstwo katechetyczne w parafii dla młodzieży przygotowującej się do przyjęcia bierzmowania*, w: *Abyśmy podtrzymywali nadzieję. Księga Jubileuszowa ku czci ks. prof. Romana Murawskiego SDB*, red. P. Tomasik, Warszawa 2005, s. 263-273. Dane dotyczą roku 2004/2005.

⁵⁸ Materiały katechetyczne zatytułowane *Wypłyn na głębię* stosowane są w 25 diecezjach: białostockiej, bielsko-żywieckiej, bydgoskiej, częstochowskiej, elbląskiej, gliwickiej, gnieźnieńskiej, koszalińsko-kołobrzeszkiej, krakowskiej, legnickiej, lubelskiej, łowickiej, warmińskiej, opolskiej, pelplińskiej, plockiej, poznańskiej, przemyskiej, sandomierskiej, siedleckiej, sosnowieckiej, szczecińsko-kamieńskiej, świdnickiej, wrocławskiej, wrocławskiej – T. Panuś, *Duszpasterstwo katechetyczne w parafii dla młodzieży przygotowującej się do przyjęcia bierzmowania*, art. cyt., s. 263-273.

⁵⁹ *Wypłyn na głębię... Przygotowanie do bierzmowania. Materiały dla katechety, cz. I: Osoba; cz. II: Wspólnota*, red. T. Panuś, Kraków 2001; *Wypłyn na głębię... Przygotowanie do bierzmowania. Materiały dla katechety, cz. III: Kościół*, red. T. Panuś, Kraków 2001.

⁶⁰ *Wypłyn na głębię... Celebracje, Konferencje*, red. T. Panuś, Kraków 2001.

⁶¹ *Wypłyn na głębię... Materiały pomocnicze dla katechety (do kopiowania)*, red. T. Panuś, Kraków 2001.

⁶² *Wypłyn na głębię... Refleksje dla kandydatów do bierzmowania*, red. T. Panuś, Kraków 2001.

⁶³ *Wypłyn na głębię... Przygotowanie do bierzmowania. Materiały dla katechety, cz. III: Kościół*, dz. cyt., s. 46-48.

⁶⁴ Tamże, s. 80.

⁶⁵ Tamże, s. 50-53.

tom Eucharystię⁶⁶. Zeszyt zawierający celebracje liturgiczne proponuje następujące nabożeństwa⁶⁷: Eucharystię z wręczeniem Wyznania wiary kończącą pierwszy etap katechezy przewidzianą pod koniec VI klasy szkoły podstawowej⁶⁸, nabożeństwo wstąpienia na drogę przygotowującą do sakramentu bierzmowania⁶⁹, nabożeństwo odnowienia przyrzeczeń chrztu świętego⁷⁰, nabożeństwo wręczenia krzyży⁷¹, nabożeństwo przekazania Modlitwy Pańskiej⁷², nabożeństwo dopuszczenia do sakramentu bierzmowania⁷³, Eucharystię po przyjęciu sakramentu bierzmowania⁷⁴. Niektóre nabożeństwa mają dwa warianty do wyboru. W materiałach przeznaczonych dla katechizowanego w Aneksie zamieszczono rozdział zatytułowany: „Jak czytać Pismo Święte?”⁷⁵ z wskazówkami dotyczącymi biblijnej lektury skoncentrowanymi wokół zagadnień: Jak przygotowywać się do tej wyjątkowej lektury? Od czego rozpocząć lekturę? Jak winno się czytać? W jaki sposób zyskać pewność, że czytając Pismo Święte nie popełniło się błędu? Jak kończyć medytację nad Ewangelią? I co dalej?

5.2.2. Katecheza w zespołach liturgicznych

Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce ważnym miejscem katechezy określa zespoły liturgiczne chłopców i dziewcząt⁷⁶. Wśród wskazań II Polskiego Synodu Plenarnego wymienia się grupy ministrantów i scholi liturgicznej. Ponadto zachęca się duszpasterzy do rozwijania dziewczęcych grup liturgicznych do takich posług, jak komentarz, prezentacja wezwań modlitwy wiernych, posługi daru⁷⁷.

⁶⁶ Tamże, s. 55-59.

⁶⁷ Pastoralisci omawiając wymiar katechumenalny wtajemniczenia chrześcijańskiego kładą nacisk na modlitwę i obrzędy liturgiczne. Ks. Czesław Krakowiak sugeruje, że w przygotowaniu do bierzmowania można wykorzystać pewne elementy związane z formacją katechumenów i stosowaną w niej metodę związaną z okresami i stopniami prowadzącymi do sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego – Tenże, *Bierzmowanie: teologia, liturgia, katecheza*, w: *Siedem sakramentów świętych w nauczaniu katechetycznym*, red. H. Słowińska, Lublin 2007, s. 84-85; Tenże, *Sakrament bierzmowania w praktyce pastoralnej Kościoła w Polsce*, Sandomierz 2005, s. 43-46. Również ciekawe jest zapoznanie się z propozycją inicjacji w sakrament bierzmowania w archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej przedstawiony przez Ks. prof. Andrzeja Offmańskiego – A. Offmański, *Katechumenalny model inicjacji w życie chrześcijańskie na poziomie gimnazjum*, w: *Funkcja inicjacyjna katechezy w Kościele współczesnym*, dz. cyt., s. 146-153.

⁶⁸ *Wypłyn na głębiej... Celebracje, Konferencje*, dz. cyt., s. 7-10.

⁶⁹ Tamże, s. 11-17.

⁷⁰ Tamże, s. 17-24.

⁷¹ Tamże, s. 25-34.

⁷² Tamże, s. 34-39.

⁷³ Tamże, s. 41-44.

⁷⁴ Tamże, s. 49-51.

⁷⁵ *Wypłyn na głębiej... Refleksje dla kandydatów do bierzmowania*, dz. cyt., s. 265-268.

⁷⁶ PDK, n. 110.

⁷⁷ *II Polski Synod Plenarny (1991-1999). Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II*, n. 85.

Dokument przygotowany przez Podkomisję ds. Służby Liturgicznej działającą przy Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski a zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski w dniu 27 listopada 2008 roku zatytułowany *Dyrektorium duszpasterstwa służby liturgicznej* omawia formację dzieci i młodzieży posługujących w liturgii⁷⁸. W odniesieniu do młodzieży w dokumencie proponowana jest tematyka spotkań dla gimnazjalistów, czyli starszych ministrantów i starszych członków scholi⁷⁹.

Formacja gimnazjalistów przewidziana jest na trzy lata⁸⁰. Członkowie zespołów liturgicznych są wprowadzani nie tylko w nowe funkcje liturgiczne⁸¹, takie jak ministrant księgi czy lektor, lecz także w nowy zakres zadań apostołskich, szczególnie w gronie rówieśników. Wiele uwagi na tym etapie należy poświęcić rozwijaniu umiejętności skupienia i wyciszenia, pogłębieniu modlitwy, umiłowaniu słowa Bożego, ćwiczeniom dykcyjnym, a także postawie świadectwa wobec innych. Formację tego okresu charakteryzuje także głębsze wprowadzenie w cnoty teologiczne: wiarę, nadzieję i miłość oraz odwoływanie się do przygotowania do przyjęcia sakramentu bierzmowania⁸². Spotkania w grupach formacyjnych prowadzonych przez animatora liturgicznego odbywają się według programu zawartego w *Dyrektorium*⁸³.

W pierwszym roku formacji gimnazjalistów spotkania koncentrują się wokół ksiąg liturgicznych. Zdobywanie podstawowej wiedzy o księgach liturgicznych jest okazją do całościowego spojrzenia na posługiwanie w liturgii oraz formacji biblijnej, modlitewnej i apostołskiej⁸⁴.

Drugi rok formacji starszych ministrantów i członków scholi jest wprowadzeniem ich w przeżywanie roku liturgicznego. Członkowie zespołów liturgicznych poznają dokładniej znaczenie poszczególnych okresów roku, zwyczaję jakie się z nimi wiążą, praktyki religijne, śpiewy właściwe dla danego okresu. W tym roku należy poświęcić więcej czasu na wyjaśnienie wielkich celebracji i zdobycie umiejętności do posługiwania w dużych zespołach. Szczególnie dotyczy to Triduum Paschalnego i uroczystości Narodzenia Pańskiego oraz parafialnego odpustu⁸⁵. Ten rok formacji jest również okazją do wprowadzania członków zespołów liturgicznych w dzieła apostołskie, takie jak np. jasełka, misterium Męki Pańskiej, pomoc chorym i samotnym⁸⁶.

⁷⁸ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium duszpasterstwa służby liturgicznej* (DDSL), Warszawa 2009, n. 60-99.

⁷⁹ Tamże, n. 72-85.

⁸⁰ Tamże, n. 72.

⁸¹ Jeżeli ktoś włącza się do zespołu liturgicznego w okresie gimnazjum powinien przejść krótki okres kandydatury (np. jeden miesiąc) a następnie powinien zostać wprowadzony we wszystkie funkcje liturgiczne, które spełniają młodszy członkowie służby liturgicznej – DDSL, n. 74.

⁸² Tamże, n. 72.

⁸³ Tamże, n. 75-81.

⁸⁴ Tamże, n. 75.

⁸⁵ Tamże, n. 77.

⁸⁶ Tamże, n. 78.

Trzeci rok formacji gimnazjalistów związany jest z funkcjami liturgicznymi. Trwanie we wspólnocie służby liturgicznej może pomóc młodym ludziom podjąć właściwą decyzję o wyborze szkoły, jak też głębiej przeżyć sakrament bierzmowania. Program formacyjny przewiduje dokonanie wyboru grupy formacyjnej. Osoby pragnące czytać słowo Boże podczas liturgii włączają się w kurs lektorski. W tej grupie są również osoby pragnące służyć przez odczytywanie wezwań modlitwy powszechnej. Po przyjęciu błogosławieństwa mogą się włączyć w grupę modlitewną i w niej posługiwać w parafii. Osoby pragnące posługiwać przy ołtarzu lub przez przynoszenie darów ofiarnych tworzą odrębną grupę formacyjną. Poznają w niej dokładniej różne formy apostołstwa w parafii, które podejmuje akolita i włączają się w te, które są dla nich możliwe⁸⁷. Osoby pragnące posługiwać przez muzykę i śpiew tworzą odrębną grupę. Wśród nich są kandydaci na psalterzystów. Włączają się oni w kurs dla nich przeznaczony. Część zajęć mogą podejmować razem z kandydatami na lektorów, gdyż razem z lektorami spełniają swoje zadania w liturgii słowa⁸⁸.

5.3. Teksty biblijne do wyboru przy udzielaniu sakramentu bierzmowania

5.3.1. Pierwsze czytania

Poza okresem wielkanocnym jest przygotowanych pięć czytań ze Starego Testamentu do wyboru jako pierwsze czytanie podczas liturgii słowa. Są to w kolejności następujące fragmenty⁸⁹: czytanie z Iz 11, 1-10 zatytułowane: „Na Chrystusie spocznie Duch Pański”⁹⁰, psalm responsoryjny: Ps 104, 1ab i 24. 27-28. 30-31. 33-34 z refrenem: „Niech zstąpi Duch Twój i odnowi ziemię”; czytanie z Iz 42, 1-3 zatytułowane: „Chrystus sługą, w którym Bóg ma upodobanie”⁹¹, psalm responsoryjny: Ps 145, 2-3. 4-5. 8-9. 10-11. 15-16 z refrenem: „Będę wysławiał imię Twe na wieki”; czytanie z Iz 61, 1-3a. 6a. 8b-9 zatytułowane: „Chrystus namaszczoney został Duchem Świętym, aby głosić dobrą nowinę”⁹², psalm responsoryjny: Ps 22, 23-24 ac. 26-27. 28. 31-32 z refrenem: „Ogłoszę braciom Twoje imię, Panie”; czytanie z Ez 36, 24-28 zatytułowane: „Ducha nowego tchnę do waszego wnętrza”⁹³, psalm responsoryjny: Ps 23, 1-2a. 2b-3. 4. 5. 6 z refrenem: „Pan mym pasterzem, nie brak mi niczego”; czytanie z Jl 2, 23a. 26-27; 3, 1-3a zatytułowane: „Wyleję Ducha mojego”⁹⁴, psalm responsoryjny: Ps 104, 1ab i 24. 27-28. 30-31. 33-34 z refrenem: „Niech zstąpi Duch Twój i odnowi ziemię”.

⁸⁷ Zadania akolity w parafii są wymienione w DDSL, n. 36 i 39.

⁸⁸ Tamże, n. 81.

⁸⁹ *Obrzędy bierzmowania według Pontyfikalu Rzymskiego*, Katowice 1975, s. 65-74.

⁹⁰ Tamże, s. 65.

⁹¹ Tamże, s. 67.

⁹² Tamże, s. 68.

⁹³ Tamże, s. 70.

⁹⁴ Tamże, s. 72.

W okresie wielkanocnym jest przygotowanych pięć czytań z Nowego Testamentu, a dokładnie z Dziejów Apostolskich, do wyboru jako pierwsze czytanie podczas liturgii słowa. Są to w kolejności następujące fragmenty⁹⁵: czytanie z Dz 1, 3-8 zatytułowane: „Otrzymacie moc Ducha Świętego i będziecie świadkami”⁹⁶, psalm responsoryjny: Ps 104, 1ab i 24. 27-28. 30-31. 33-34 z refrenem: „Niech zstąpi Duch Twój i odnowi ziemię”; czytanie z Dz 2, 1-6. 14. 22b-23. 32-33 zatytułowane: „Zesłanie Ducha Świętego”⁹⁷, psalm responsoryjny: Ps 117, 1-2 z refrenem: „Po krańce ziemi świadczyć mi będziecie”; czytanie z Dz 8, 1. 4. 14-17 zatytułowane: „Apostołowie udzielają Ducha Świętego”⁹⁸, psalm responsoryjny: Ps 145, 2-3. 4-5. 8-9. 10-11. 15-16 z refrenem: „Imieniu Twemu będę błogosławił”; czytanie z Dz 10, 1. 33-34a. 37-44 zatytułowane: „Duch Święty zstępuje na rodzinę Korneliusza”⁹⁹, psalm responsoryjny: Ps 96, 1-2. 3 i 9-10a. 11-12 z refrenem: „Pośród narodów głoście chwałę Pana”; czytanie z Dz 19, 1b-6a zatytułowane: „Uczniowie Jana Chrzciciela w Efezie przyjmują chrzest”¹⁰⁰, psalm responsoryjny: Ps 117, 1-2 z refrenem: „Po krańce ziemi świadczyć mi będziecie”.

5.3.2. Drugie czytania

W Obrzędach bierzmowania jest przygotowanych siedem czytań z Nowego Testamentu, a dokładnie z listów św. Pawła, do wyboru jako drugie czytanie podczas liturgii słowa. Są to w kolejności następujące fragmenty¹⁰¹: czytanie z Rz 5, 1-2. 5-8 zatytułowane: „Miłość Boża rozlana jest w naszych sercach przez Ducha Świętego”¹⁰²; czytanie z Rz 8, 14-17 zatytułowane: „Wszyscy, których prowadzi Duch Boży, są dziećmi Bożymi”¹⁰³; czytanie z Rz 8, 26-27 zatytułowane: „Duch przychodzi z pomocą naszej słabości”¹⁰⁴; czytanie z 1 Kor 12, 4-13 zatytułowane: „Duch Święty źródłem jedności chrześcijan”¹⁰⁵; czytanie z Ga 5, 16-17. 22-23a. 24-25 zatytułowane: „Mając życie od Ducha, do Ducha się stosujemy”¹⁰⁶; czytanie z Ef 1, 3a. 4a. 13-19a zatytułowane: „Zostaliście opieczątowani obiecany Duchem Świętym”¹⁰⁷; czytanie z Ef 4, 1-6 zatytułowane: „Jedno jest ciało i jeden Duch”¹⁰⁸.

⁹⁵ Tamże, s. 74-81.

⁹⁶ Tamże, s. 74.

⁹⁷ Tamże, s. 76.

⁹⁸ Tamże, s. 77.

⁹⁹ Tamże, s. 79.

¹⁰⁰ Tamże, s. 81.

¹⁰¹ Tamże, s. 82-87.

¹⁰² Tamże, s. 82.

¹⁰³ Tamże, s. 83.

¹⁰⁴ Tamże.

¹⁰⁵ Tamże, s. 84.

¹⁰⁶ Tamże, s. 85.

¹⁰⁷ Tamże, s. 86.

¹⁰⁸ Tamże, s. 87.

5.3.3. Czytania z Ewangelii

W Obrzędach bierzmowania jest przygotowanych dwanaście fragmentów z Ewangelii do wyboru podczas liturgii słowa. Są to następujące perykopy¹⁰⁹: perykopa z Mt 5, 1-12a zatytułowana: „Zasady życia uczniów Jezusa”¹¹⁰; perykopa z Mt 16, 24-27 zatytułowana: „Kto chce być uczniem Jezusa, musi się zaprzeć samego siebie”¹¹¹; perykopa z Mt 25, 14-30 zatytułowana: „Przypowieść o talentach”¹¹²; perykopa z Mk 1, 9-11 zatytułowana: „Duch Święty zstępuje na Jezusa”¹¹³; perykopa z Łk 4, 16-22a zatytułowana: „Duch Święty spoczywa na Jezusie”¹¹⁴; perykopa z Łk 8, 4-10a. 11b-15 zatytułowana: „Przypowieść o siewcy”¹¹⁵; perykopa z Łk 10, 21-24 zatytułowana: „Bóg objawia swoje tajemnice prostaczkom”¹¹⁶; perykopa z J 7, 37b-39 zatytułowana: „Strumienie wody żywej”¹¹⁷; perykopa z J 14, 15-17 zatytułowana: „Duch Prawdy pozostanie z uczniami Jezusa”¹¹⁸; perykopa z J 14, 23-26 zatytułowana: „Duch Święty wszystkiego was nauczy”¹¹⁹; perykopa z J 15, 18-21. 26-27 zatytułowana: „Duch Święty będzie świadczył o Jezusie”¹²⁰; perykopa z J 16, 5b-7. 12-13a zatytułowana: „Duch Święty doprowadzi uczniów Jezusa do całej prawdy”¹²¹.

5.4. Uwagi dotyczące katechezy biblijnej realizowanej na trzecim etapie edukacyjnym

Wśród metod biblijnych proponowanych w katechezie wtajemniczającej dla młodzieży wymienia się tematyczne czytanie Biblii odnoszące się do zagadnień związanych z Osobą Ducha Świętego, metodę Västers oraz Dzielenie się Ewangelią¹²². Wszystkie te metody mogą być zastosowane zarówno na lekcji religii, jak

¹⁰⁹ Tamże, s. 87-99.

¹¹⁰ Tamże, s. 88.

¹¹¹ Tamże, s. 89.

¹¹² Tamże, s. 90.

¹¹³ Tamże, s. 92.

¹¹⁴ Tamże, s. 93.

¹¹⁵ Tamże, s. 94.

¹¹⁶ Tamże, s. 95.

¹¹⁷ Tamże, s. 96.

¹¹⁸ Tamże, s. 97.

¹¹⁹ Tamże.

¹²⁰ Tamże, s. 98.

¹²¹ Tamże, s. 99.

¹²² A. Długosz, *Metody biblijne w katechezie wtajemniczającej dla młodzieży*, w: *Abyśmy podtrzymywali nadzieję. Księga Jubileuszowa ku czci ks. prof. Romana Murawskiego SDB*, dz. cyt., s. 188-189. Warto zwrócić uwagę na cenne opracowanie Ks. Krzysztofa Kantowskiego omawiające pod kątem biblijnym podręczniki do gimnazjum z serii *W drodze do Emaus* pod red. Zbigniewa Marka. W konkluzji autor dzieli się dwiema refleksjami. Pierwsza dotyczy pytania o częstotliwość pojawiania się w katechezie tekstu biblijnego. Niekiedy wykorzystuje się krótkie, wyrwane z kontekstu zdania korzy-

i w katechezie parafialnej. Wydaje się wskazane by kandydaci do bierzmowania posługując się tymi metodami zapoznali się ze wszystkimi tekstami biblijnymi zamieszczonymi w Obrzędach bierzmowania a przewidzianymi do wyboru podczas liturgii słowa¹²³. Dobrze byłoby, gdyby sami kandydaci mieli wpływ na wybór tekstów proklamowanych podczas ich uroczystości.

6. Katecheza młodzieży ponadgimnazjalnej

6.1. Treści biblijne na czwartym etapie edukacyjnym realizowane w szkole

Na czwarty etap edukacyjny składają się trzyletnie licea, czteroletnie technika i dwuletnie szkoły zawodowe. W szkołach tych realizowany jest podobny program nauczania. W przypadku technikum jest on rozszerzony w porównaniu z liceum, a w przypadku szkoły zawodowej jest on uszczuplony.

Oprócz konkretnych perykop biblijnych na czwartym etapie edukacyjnym proponowane są również treści dotyczące samej księgi Pisma Świętego¹²⁴ oraz liturgii słowa¹²⁵.

Perykopy biblijne proponowane są zarówno ze Starego, jak i Nowego Testamentu. Treści biblijne nawiązujące do Starego Testamentu dotyczą stworzenia świata i człowieka¹²⁶. Treści te realizowane są we wszystkich szkołach ponadgimnazjalnych. W liceum i technikum wskazano na psalmy jako biblijną formę modlitwy¹²⁷.

Treści biblijne nawiązujące do Nowego Testamentu dotyczą osoby Jezusa Chrystusa i Jego obrazu w poszczególnych Ewangeliach¹²⁸ ze zwróceniem uwagi na Zmartwychwstanie¹²⁹. Treści przedstawiające obraz Jezusa w poszczególnych Ewangeliach realizowane są w liceum i technikum. Ponadto w liceum i technikum realizowane są treści dotyczące zmartwychwstania wierzących oraz powtórnego przyjścia Chrystusa¹³⁰.

We wszystkich szkołach ponadgimnazjalnych zalecono przedstawić modlitwę Arcykapłańską Chrystusa i prawdę o tym, że Jezus jest wzorem człowieka modli-

stając z metod, które niekoniecznie służą do odkrywania sensu poszczególnych perykop i dlatego budzi się wątpliwość o określanie tych metod jako metod biblijnych. Druga refleksja dotyczy postulatu, aby katechetyka polska podjęła szerszą dyskusję na temat metodyki biblijnej i zasugerowała niektóre metody pracy z Pismem Świętym jako wartościowe, a niektóre określiła jako niespełniające kryteria stawianych pracy z Biblią – K. Kantowski, *Metodyka pracy z Biblią w katechezie gimnazjalnej*, w: *W dialogu ze Słowem. Biblia w katechezie i nauczaniu religii*, red. tenże, Szczecin, s. 283-295.

¹²³ *Obrzędy bierzmowania*, dok. cyt., s. 65-99.

¹²⁴ PN, s. 143, 175.

¹²⁵ PN, s. 149, 159, 166, 180, 197, 203, 374.

¹²⁶ PP, s. 73; PN, s. 152, 192, 211.

¹²⁷ PP, s. 76; PN, s. 147-148, 178-179.

¹²⁸ PP, s. 73; PN, s. 153, 194.

¹²⁹ PP, s. 73-74; PN, s. 158, 195-196.

¹³⁰ PP, s. 73-74; PN, s. 158, 195-196.

twy¹³¹ oraz ukazać rolę Maryi w dziele zbawienia¹³². W szkole zawodowej Maryja ukazana jest jako wzór życia rodzinnego¹³³.

Na czwartym etapie edukacyjnym zaproponowane są również treści biblijne, które mogą odnosić się zarówno do Starego i Nowego Testamentu. Dotyczy to imion i przymiotów Boga w Starym i Nowym Testamencie oraz przykładów postaci powołanych w Biblii¹³⁴. Uczeń ma także uzasadnić poszczególne przykazania kościelne, odnosząc się do cytatów biblijnych¹³⁵.

6.2. Treści biblijne na czwartym etapie edukacyjnym realizowane w parafii

6.2.1. Katecheza parafialna klas ponadgimnazjalnych

W *Dyrektorium katechetycznym Kościoła katolickiego w Polsce* podano, że katecheza uczniów szkół ponadgimnazjalnych powinna być skoncentrowana na świadectwie wiary oraz powinna być bliższym (ale jeszcze nie bezpośrednim) przygotowaniem do założenia rodziny chrześcijańskiej¹³⁶.

Działania podejmowane w parafii mają zmierzać na czwartym etapie edukacyjnym do zapoznania i wprowadzenia młodzieży w istniejące w Kościele parafialnym ruchy religijne i stowarzyszenia¹³⁷. Zadania katechezy parafialnej dotyczą ponadto formacji uczniów do podejmowania zadań związanych z realizacją powołania życiowego, przyjęciem sakramentu małżeństwa i tworzeniem Kościoła domowego¹³⁸.

Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce mocno akcentuje przygotowanie do przyjęcia sakramentu małżeństwa i założenia rodziny chrześcijańskiej. Należy jednak pamiętać o wskazaniach II Polskiego Synodu Plenarnego w odniesieniu do duszpasterstwa powołań do kapłaństwa i życia konsekrowanego: „Katecheza powinna prowadzić uczniów do patrzenia na życie chrześcijańskie jako na odpowiedź daną Bogu na Jego wezwanie. Konieczne są jednak specjalne katechezy, dostosowane do okoliczności i wieku, które jako temat mają powołania kapłańskie, zakonne, misyjne, a także do życia konsekrowanego w instytucjach świeckich. Należy włączyć w nie chwilę cichej refleksji nad powołaniem oraz modlitwę o powołania, prowadzonej zawsze z zachowaniem tajemnicy uczestników odnośnie do wybranej przez nich drogi życia. Katecheza dotycząca powołania kapłańskiego powinna ukazywać godność kapłaństwa wspólnego i istotną różnicę między kapłaństwem wspólnym, wynikającym z chrztu i bierzmowania, a kapłaństwem służebnym.

¹³¹ PP, s. 76; PN, s. 148, 178-179, 214.

¹³² PN, s. 153, 193, 202.

¹³³ PN, s. 202.

¹³⁴ PP, s. 75; PN, s. 143, 163, 175, 192, 200.

¹³⁵ PP, s. 76.

¹³⁶ PDK, n. 107.

¹³⁷ PP, s. 101.

¹³⁸ Tamże.

Należy dołożyć starań, aby uczestnicy katechezy odkryli, że kapłaństwo służebne jest wielkim darem Bożym, danym Kościołowi w najściślejszej łączności z kapłaństwem Chrystusa. Uświadomienie sobie tego winno prowadzić do modlitwy dziękczynnej za kapłanów i modlitwy błagalnej o powołanie robotników na żniwo Pańskie¹³⁹. Benedykt XVI zwrócił uwagę, że autentycznym powołaniem do życia konsekrowanego i do kapłaństwa sprzyja kontakt ze słowem Bożym¹⁴⁰. Dlatego też katecheza biblijna młodzieży powinna formować do rozeznawania woli Bożej przez zażyłe obcowanie z Pismem Świętym, czytany i studiowany we wspólnocie Kościoła¹⁴¹.

Katechezy uczniów szkół ponadgimnazjalnych powinny odbywać się w oparciu o *Program katechezy parafialnej młodzieży szkół ponadgimnazjalnych*, zatwierdzony przez Komisję Wychowania Katolickiego w roku 2004¹⁴². Program katechezy parafialnej podaje trzy cele spotkań: wspomaganie katechizowanego w odkrywaniu własnego powołania; prowadzenie katechizowanego ku odkrywaniu daru wspólnoty, w którą wkroczą – małżeństwo jako wspólnota osób; wspieranie katechizowanego w odkrywaniu zadań we wspólnocie i kształtowaniu potrzebnych do życia dla wspólnoty¹⁴³.

Treści katechezy parafialnej młodzieży zostały ujęte w czterech blokach tematycznych: „Abyście byli jedno” – rola wspólnoty w życiu człowieka; „Bądźcie doskonałymi” – nabywanie dojrzałości chrześcijańskiej; „Będziesz miłował...” – rola więzi w konstituowaniu wspólnoty oraz „Ślubuję Ci miłość...” – wspólnota małżonków w Chrystusie¹⁴⁴. Dla każdego bloku tematycznego rozpisano cele katechetyczne, treści i zadania katechety¹⁴⁵.

W programie zamieszczono wskazania dla organizacji katechezy. Zalecana jest organizacja katechezy w cyklu miesięcznym w klasie I i II oraz w pierwszym półroczu klasy III w grupach liczących 15-20 osób¹⁴⁶. Wskazano również osoby, które powinny być w zespole katechetycznym. Do zespołu powinni należeć: kapłani posługujący w danej parafii, katecheci, osoby włączone w prace poradni rodzinnej, przedstawiciele ruchów małżeńskich i rodzinnych, grupy małżeństw gotowych dzielić się swym doświadczeniem życia z wiary¹⁴⁷.

¹³⁹ *II Polski Synod Plenarny (1991-1999). Kapłaństwo i życie konsekrowane jako wspólnota życia i posługi z Chrystusem*, n. 46. Podobnie wypowiada się *Dyrektorium duszpasterstwa powołań*, n. 18, zatwierdzone przez Konferencję Episkopatu Polski dnia 15 czerwca 1990 roku. Całość dokumentu w: Komisja Episkopatu Duszpasterstwa Ogólnego, *Program duszpasterski na rok 1994/95. Ewangelizacja w tajemnicy i misji Kościoła. Materiały formacyjne i homiletyczne w roku duszpasterskim 1994/95*, Katowice 1994, s. 329-351.

¹⁴⁰ Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Verbum Domini* (VD), n. 104.

¹⁴¹ VD 84.

¹⁴² PP, s. 102.

¹⁴³ Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program katechezy parafialnej* (PKP), s. 4, http://www.drdrohiczyn.pl/UserFiles/dokumenty/PROGRAM_KATECHEZY_PARAFIALNEJ.pdf, 14.02.2014.

¹⁴⁴ Tamże.

¹⁴⁵ Tamże, s. 5, 6, 7, 8-9.

¹⁴⁶ Tamże, s. 9.

¹⁴⁷ Tamże.

Odnosnie do wskazań metodycznych zwrócono uwagę w pierwszym rzędzie na stosowanie metod aktywizujących katechizowanych, opartych na dyskusji, metodach praktycznych, organizowanie paneli z udziałem małżonków i innych. Następnie podkreślono rolę metod liturgicznych, takich jak celebracje, medytacje, różnorodne formy modlitewne. W końcu wymieniono metody biblijne, właściwe dla katechezy ciągłej: *lectio divina*¹⁴⁸, Szkoła Słowa Bożego¹⁴⁹, analiza strukturalna, które pomogą katechizowanym dotrzeć do prawdy Bożej w taki sposób, by wzbudzić odpowiedź wiary¹⁵⁰.

6.2.2. Katecheza młodzieży w zespołach liturgicznych

Formacja młodzieży, czyli lektorów, psalterzystów, akolitów, przynoszących dary, członków scholi lub chóru trwa kolejne trzy lata¹⁵¹. Formacja odbywa się w małych grupach, którą prowadzi odpowiednio przygotowany animator¹⁵². W parafiach, w których zaangażowanie w funkcje liturgiczne dopiero się rozwija mogą powstać trzy grupy: lektorzy, akolici i schola młodzieżowa. W miarę rozwoju zespołów mogą powstawać bardziej specjalistyczne grupy. Z grona lektorów może się wyłonić grupa modlitewna odpowiedzialna za modlitwę powszechną, a także grupa komentatorów. Z grona akolitów może się wyłonić grupa posługująca przy ołtarzu i miejsca przewodniczenia, a także grupy przynoszących dary i zbierających składkę lub troszczących się o piękno i porządek w kościele. Ze scholi może się wyłonić grupa psalterzystów, zespół grający na instrumentach dopuszczonych do wykorzystania w celebracjach liturgicznych, kilka mniejszych schył posługujących na różnych Mszach świętych¹⁵³. Formacja w grupach uwzględnia elementy duchowe wspólne dla całej służby liturgicznej oraz specyfikę funkcji, jaka spełniają poszczególne grupy¹⁵⁴.

Pierwszy rok formacji wszystkich grup ma charakter głębszego wprowadzenia w słowo Boże. Jest szkołą czytania i rozważania słowa Bożego. W świetle słowa Bożego uczestnicy formacji winni zobaczyć swoją posługę w liturgii i w życiu. Winni także przeżyć szkołę modlitwy i być wprowadzeni w dzieła ewangelizacyjne prowadzone w parafii¹⁵⁵.

¹⁴⁸ Potrzebę praktyki *lectio divina* potwierdza VD 87; *Katechizm Kościoła Katolickiego* (n. 1177; 2708); dokument Papieskiej Komisji Biblijnej *Interpretacja Biblii w Kościele* (IV, C 2-3) oraz DOK, n. 71, 127.

¹⁴⁹ Na temat Szkół Słowa Bożego w programie katechezy zob. J. Kochel, *Katecheci w służbie słowa Bożego*, s. 157-161.

¹⁵⁰ PKP, s. 10; DOK, n. 71.

¹⁵¹ DDSL, n. 86.

¹⁵² Tamże, n. 88-89.

¹⁵³ Tamże, n. 88.

¹⁵⁴ Tamże, n. 89.

¹⁵⁵ Tamże, n. 91.

W drugim roku formacja lektorów, akolitów i członków scholi lub chóru koncentruje się na tajemnicy liturgii i jej miejscu w życiu chrześcijańskim. Polega na pogłębionej refleksji nad tajemnicą Eucharystii i innymi celebracjami liturgicznymi oraz jest dalszym etapem wprowadzania młodych ludzi w apostołskie działania, szczególnie w ubogacenie świętowania niedzieli i dzieła charytatywne. Formacja drugiego roku winna uwrażliwiać na potrzebę indywidualnego i wspólnotowego przygotowania do Mszy św. i innych celebracji liturgicznych, a spotkania w grupach mają być także kręgiem liturgicznym przygotowującym do niedzielnej Eucharystii¹⁵⁶.

W trzecim roku formacji młodzieży uwaga koncentruje się na głębszym wprowadzeniu w tajemnicę Kościoła i odnalezienie swojego miejsca we wspólnocie. Formacja we wspólnocie służby liturgicznej winna pomóc młodzieży dokonać rozeznania w świetle słowa Bożego i tajemnicy powołania człowieka oraz podjąć właściwe decyzje dotyczące dalszego etapu życia¹⁵⁷. Młodzi rozeznają również, czy wybrana przez nich funkcja liturgiczna jest tą, którą dalej pragną pełnić w dorosłym życiu, czy też pragną ją zmienić. Przygotowują się do przyjęcia błogosławieństwa do pełnienia funkcji, jaką rozeznali jako powołanie¹⁵⁸. Po ukończeniu formacji i przyjęciu błogosławieństwa członkowie zespołów liturgicznych podejmują formację stałą, właściwą dla osób dorosłych. Niektórzy z nich mogą rozpocząć kurs przygotowujący do podjęcia zadań animatora liturgicznego lub ceremoniarza¹⁵⁹.

7. Podsumowanie

Katecheza wprowadzająca w świat Biblii, zrozumienie tekstów biblijnych i ucząca modlitwy opartej o Pismo Święte realizowana na każdym etapie edukacyjnym, w katechezie młodzieżowej jest szczególnie ważna i potrzebna. Katecheza biblijna młodzieży powinna przygotowywać młodych do rozeznawania woli Bożej przez zażyłe obcowanie z Pismem Świętym. Wymaga to pewnego czasu. Pismo Święte powinno być czytane i studiowane we wspólnocie Kościoła. Katecheza biblijna odnosi się do sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego i liturgii Kościoła, a te związane są z życiem codziennym chrześcijanina.

W niniejszym artykule zwrócono uwagę na niektóre aspekty katechezy biblijnej młodzieży w szkole i parafii. Temat ten może i powinien być podejmowany jeszcze wielokrotnie.

¹⁵⁶ Tamże, n. 94.

¹⁵⁷ Tamże, n. 95.

¹⁵⁸ Tamże, n. 96.

¹⁵⁹ Tamże, n. 99.